

MÜ'MİNUN

﴿ ۲۳ ﴾ سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ

İşbu mü'minler suresi bilâ hilâf Mekkiyedir. Ancak «

حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمْ - الی - مُبْلِسُونَ» kavli kerîmi istisnâ edilmiştir.

Âyetleri : - Kûfide yüz on sekiz, diğçerlerinde yüz on yedidir.

Kelimeleri : - Bin sekiz yüz kırk.

Harfleri : - Dört bin sekiz yüz seksendir.

Fasılası : - ن م harfleridir.

Tirmizî ve neseî ve gayrilerinin tahrir ettikleri vechile Ömer İbnihattan radiyallahü anh demiştir ki :

Resulullah sallallahü aleyhi vesellem Hazretlerine vahiy nâzil olduğu zaman biz yanında arı vızılıtsı gibi bir

şey işidirdik, bir gün üzerine vahiy nâzil oldu, bir saat bekledik, derken açıldıve hemen Kibleye dönüp

ellerini kaldırdı «

اللَّهُمَّ زِدْنَا وَلَا تَنْقُصْنَا وَأَكْرِمْنَا وَلَا تُهِنَّا وَأَعْظِنَا وَلَا تَحْرِمْنَا
وَأَثَرْنَا وَلَا تُؤَثِّرْ عَلَيْنَا وَارْضَ عَنَّا وَارْضِنَا

« diye duâ etti sonra da « bana on âyet indirildi bunları ikame eden Cennete girecektir » dedi « قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ » diye on

âyet kıraet buyurdu.

Bu Sûrenin başıyla evvelki Sûrenin âhirindeki münasebet de zâhirdir. Zira orada «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعَبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا
الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

emr ile hitam verilmiş, buna yedi vasf ile başlanmıştır. Şöyle ki :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ
خَاشِعُونَ ﴿٣﴾

sh:»3427

﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٦﴾ إِلَّا
عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٧﴾
فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ﴿١٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١١﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ
الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٢﴾

Meali Şerifi

Hakikat felâh buldu o mü'minler 1 Ki onlar namazlarında huşu'ludurlar 2 Onlar ki bîyhude işe, boş lâfa

bakmazlar 3 Onlar ki zekât vermek için çalışırlar 4 Ve onlar ki ırzlarını korurlar 5 Ancak zevcelerine ve kendilerinin milki olan cariyelerine karşı müstesnâ, çünkü bunlar levm olunmazlar 6 Kim de bundan ötesini ararsa işte artık onlar haddi aşanlardır 7 Ve onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riayetkârdırlar 8 Onlar ki namazlarının üzerine muhafızlık ederler 9 İşte onlardır o vârisler 10 Ki Firdevse vâris olacak, onda muhallad kalacaklardır 11

1. ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ Hakikat felâh buldu o mü'minler - FELÂH, murada zafer

bulmatır. Hayırda beka diye de ta'rif edilmiştir.

sh:»3428

İFLÂH, felâha n3ail kılmak ma'nâsına geldiği gibi felâha girmek, ya'ni bizim ta'birimizle felâh bulmak ma'nâsına da gelir ki Kur'anda umumiyetle bu ma'nâda vârid olmuştur. Burada Allah tealâ, yedi sıfatı cami' olan kimseler için felâhın muhakkak husulünü tebşir buyurmaktadır ki yedi sıfattan evvelkisi iymandır. (İymanın ta'rif ve tefsiri hakkında Sûrei Bakarede tafislât geçmişti bak.)

İkincisi şudur: 2. ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ ki onlar namazlarında

haşi'dirler. -Huşuu ba'zıları havf, rehbet gibi kalb fiillerinden olmak üzere ta'rif etmiş, ba'zıları da sükûn ve

terki iltifat gibi cevarih fiillerinden göstermiştir. Doğrusu huşu', aslı kalbde, tezahürü bedende olmak üzere

ikisini de cami'dir. Kalbe teallûk eden ciheti; azamet ve celâli rabbanî karşısında kendi küçüklüğünü

göstererek nefsi emri hakka serfûru ettirecek ve edeb-ü ta'zîmden başka bir hatrıya iltifat etmeyecek surette

kalbin son derece bir saygı hissi duymasıdır. Zâhiri teallûk eden ciheti de a'zai bedende bu hissini

tezahürüyle bir sükûn ve sekînet hasıl olması ve gözlerinin önüne secde mevziine bakıp, sağa sola, şuna

buna iltifat etmemesidir. Binaenaleyh huşuun aslı, namazın şartlarından olan niyyetin kemaliyle, tezahüratı

da namazın âdab ve mükemmilâtile alâkadardır. Hasenden ve İbni sirinden rivayet olunduğuna göre

Resulullah ve eshabı namazda gözlerini Semaya kaldırırlardı, bu âyetin nüzulü üzerine önlerine eğdiler ve

ihtisari terk ettiler Buharî ve Müslimde Hazreti Aîşeden rivayet olunur ki: Resulullah'a namazda iltifattan suâl

ettim buyurdu ki o bir ihtilâstir ki Şeytan onu kulun namazından ihtilâs eder.

Hakîmi Tirmizînin Kasim ibni Muhammed tarikıyla Esmâ binti Ebi Bekirden hazreti Aîşenin validesi

ümme rûmandan tahric ettiği bir hadîste de müşarün'ileyha Ümme rûman radiyallahü anha demiştir ki namazımda sallanıyordum, Ebû Bekir radiyallahü anh gördü beni öyle bir azarladı ki Resulullahı dinledim şöyle buyuruyordu: her hangi biriniz namaza durduğunda her tarafı sakın olsun, Yehûdiler gibi sallanmasın. Zira namazda sükûnı etraf namazın tamamındandır **اهـ**.

3. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ Ve onlar ki lâgıvden çekinirler-bihude kavl-ü fiilden sakınırlar 4. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ﴾ ve onlar ki zekâtın failleridirler-bundan mütebadir olan ma'nâ, mallarının zekâtını verirler demektir. Fakat ba'zıları bu ifadeye nazaran zekâtın murad, tehzib ve taharet ma'nası olduğunu söylemişlerdir. Maamafih zekât işini yaparlar demek nefsi, bedenî, malî zekâtın hesine de şamil olabilir. 5.

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأُزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ﴾ Ve onlar ki ırzlarını hıfzederler 6. ﴿إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ ancak zevcelerine veya milki yemin ile memlûklerine karşı müstesna ﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ zira bunlar levm olunmazlar 7. ﴿فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ﴾ artık bunun ilerisini isteyen olursa

﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ işte onlar mütecavizdirler. -Bu âyetin zâhiri müf'anın dahi

hurmetini ifade eder. 8. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ Ve onlar

ki emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler. -Emanet yalnız mala munhasır değildir. Bütün tekâlifî şer'iyye

hukukullah ve hukukı ibad, vekâletler, velâyetler, me'muriyyetler dahi emanetler cümlesindedir. Ahid de,

gerek Allaha ve Peygambere ve gerek nâsa olan mukavelât ve teahhüdata şamildir.

sh:»3430

9. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ Ve onlar ki namazları üzerine

muhafızlık ederler - emaneti ilâhiyye cümlesinden olan farz namazlarını fevetmemek veya eksik

bırakmamak için daima gözetirler de vakti vaktına şurut ve adâbı ile kılmağa devam ederler ve namazlarını

muhafaza etmek için mucahede ederler. 10. ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ İşte onlar-ya'ni bu

vasıfları haiz olan mü'minler - dir ancak o varisler - «

﴿أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ . ﴿تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي

﴿نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا﴾ âyetleriyle beyan olunan mirasa sahibler, o

hakka layıklar 11. ﴿الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ﴾ ki Firdevse vâris olacaklar

﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ onda muhalled kalacaklardır. - Ba'zıları Firdevs, Habeş lisanınca veya

Rumca Cennet demek olduğunu söylemişlerdir. Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellemden. Ebû

Mûsel'eş'arî radiyallahü anh rivayet etmiştir ki «Firdevs, maksurei Rahmandır. Enhar ve eşcarı vardır». Ebû

Ümame radiyallahü anh de şunu rivayet etmiştir. Allahdan Firdevsi isteyin, çünkü o Cennetlerin a'lâsıdır,

ehli Firdevs Arşın gıcirtısını işitirler».

Bu suretle mes'ud insanların evsafını beyandan sonra Hâlık tealânın sun-u kudretini düşündürmek ve

Âhiretin hakkolduğunu anlatmak için ale'l'umum insan cinsinin hılkati mebdaini ve tavrıdan tavra fitratte

geçirmekte olduğu tekallübât-ü tehavvülâtı dokuz mertebe üzere göstererek buyuruluyor ki :

﴿١٢﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ
جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٤﴾

sh:»3431

﴿١٤﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا

الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ
فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ
لَمَيْتُونَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٧﴾

Meali Şerifi

Şanım hakkı için biz insanı çamurdan, bir sülâleden yarattık 12 Sonra onu oturaklı bir karargâhta bir
nufte yaptık 13 Sonra o nufteyi bir aleka yarattık. derken o alakayı bir mudga yarattık derken o kemiklere bir
et giydirdik, sonra ona diğer bir hıkâat neş'eti verdik, bak ne şanlı o Allah, yaratılanların en güzeli 14. «

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٥﴾ » Sonra siz bunun arkasından muhakkak öleceksiniz 15 Sonra siz Kıyamet

günü muhakkak ba'solunacaksınız 16

1 - 12. ﴿مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾ Çamurdan bir sülâleden - SÜLÂLE kelimesi sell

masdarından me'huzdur. Sell bir şeyi bir şeyden rıfk-u mülâyemetle sıyırıp çıkarmak demektir. Netekim

lisanımızda da ma'ruf olduğu üzere kılıcı kınından sıyırıp çekmeğe «selli seyf» ta'bir olunur. Böyle «fuale»

veznindeki isimler, müştakkoldukları fi'le nazaran ba'zen gaye olurlar, hulâsa gibi ki sülâle bu kabîldendir.

Ba'zan da olmazlar kulame, kün'ase gibi. Keşşafın beyanına göre bu vezin, bir killet ma'nasiyle de alâka

dardır. Lisanımızda bu veznin mukabili « نتي » lâhikasile yapılan kelimelerdir

sh:»3432

ki süzüntü, kuruntu kırıntı, süprüntü gibi. Lâkin sell fi'lini bir kelime ile ifade edemediğimizden sülâle

kelimesini bu suretle terceme edememişizdir. Şu halde bir şeyin sülâlesi o şeyden sıyrılıp çıkarılan bir

netice demek olur. Evlad ve zürriyete de sülâle itlak olunması bu ma'na iledir. Bu münasebetle sülâle

ta'birinden bir silsile mefhumu tehayyül ederiz. Lâkin esasında bu mefhum şart değildir. Çünkü sülâle aslın

değil, ondan çıkarılan hulâsanın ismidir.

İşte insan meratibi hılkatinde evvelâ böyle çamurdan sıyrılıp çıkarılmış bir sülâleden yaratılmıştır ki bu

mertebe ilk insan olan Âdemin halk olunduğu ve binaenaleyh insan cinsinin, insan uzviyyetinin ilk

başladığı mertebe olmakla hiç bir insan tohumıyla mesbuk değildir. Ba'zıları burada «tın» Âdemin bir

ismidir demiş, ba'zıları da sülâleden murad, Âdemdir demiş ise de ikisi de hilâfi zâhirdir. Zira Âdem,

insandır. « لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ » de dahildir. Âyetin zâhiri bu sülâlenin Âdemden evvel

olmasıdır. Hattâ bir kısım müfessirîn İbni Abbas, İkrime, Katade ve mukatilden nakledildiği vechile burada «

الْإِنْسَانَ » Âdem diye tefsir etmişler, «lâmı»ahde haml eylemişlerdir. Gerçi muhakkikînin muhtarı

cins olmasıdır. Siyakı kelâm da bunu muktezyidir. Netekim Ebüssuud demiştir ki: el'insan ile murad, cinstir

ve ma'nâ şudur «Billâhi insan cinsini Âdemin halkı zımından tıynden bir sülâleden halkı icmalî ile halk

ettik اه . Maamafih ahdolunduğu takdirde de zimnen bu ma'nâ lâzım gelir.

Demek ki Hâlık tealâ evvelâ çamurdan ıstıfa ile bir sülâle çıkarmış ve insani ibtida o sülâleden halk

eylemiştir. Sûrei Hicrde « حَمَامَسْنُونِ » yoluna girmiş, musavver balçık denilmiş olan bu çamur

sülâlesi Fahrüddini Razînin de kaydettiği vechile bir takım müfessirînin izzahına nazaran insanlara gıda

olarak uzviyeti insaniyeye ilk temessül eden mevâdd ile kabili tesavvurdur ki bu mevad çamurdan

sh:»3433

siyırılmış çıkmış mevâddı ma'deniyye veya nebatiyye veya hayvaniyyedir. Netekim sülâle, nufenin tekevün

ettiği gıda mevaddı ile de tefsir edilmiştir ki bu ma'nâ ile âyet, sade Âdeme veya Âdem zımında cinse

müteallık olmakla kalmayıp her ferde de doğrudan doğru sadık olur. Zira mevâddı gıdaiyyeden her insanda uzviyyeti insaniyye halk edildiği ve bu suretle insanın hılkatine bu mevâddın bil'istifa bir menşe' teşkil ettiği ma'lûmdur. Bu ise ledettenkîh ilk insanın maddei hılkatini idrâk için bir delil olur. Ancak sonraki insanlarda bu mevad bir insan nutfesiyle mesbuk olan bir beden içinde hazm-ü temsil olunduğundan bunu insan bedenine daha evvel verilmiş olan kuvvei hayatiyyenin bir eseri olarak mülâhaza etmek ve binaenaleyh baba nutfesinin kuvvetine irca' eylemek karib görünür. Halbuki ilk insanın yaradılışında böyle bir mülâhazaya imkân yoktur. Çünkü bu mevâddı insana temsil etmek için henüz bir insan uzviyyeti yoktu.

Binaenaleyh, o Hâlık tealânın ibtidai halkı olduğu zâhirdir. Âyetin ihtar ettiği esas nokta da budur. Şu iyzahattan anlaşıldığına göre demek olur ki insan cinsinin ilk yaradıldığı çamur sülâlesi ilk insanın ve ilk insan huçeyresinin halk olduğu zamana kadar çamurdan istifa edilmiş olan ve sonra insanın erzakı, hizmetini iyfa ettiği mevâlîdi selâse hulâsasıdır. Allah tealâ, çamurdan meadini, nebatatı, hayvanatı sıyırıp çıkardıktan sonra bunların bir hulâsasından da insanı hiç yokken yaratmış ve insan bunların âhiri olmuştur.

Asarı varideye nazaran insanın halkı, mevalîdi selâsenin halkından sonra olduğunda bir ihtilaf

görülüyor. Şu halde topraktan insana karan mevâldi selâsenin bütün enva' ve ecnasiyle hakikî bir tasnifi
tamamiyle ma'lûm olabilse kuru toprağın ilk insan huceyresi haline gelinceye kadar geçirmiş olduğu hilkat
ve istifa mertebeleri mütalea

sh:»3434

olunabilecekti. Bundan dolayı ötedenberi meadinin, nebatının, hayvanatın tasniflerine çok ehemmiyet
verilmiş ve zaman zaman muhtelif noktai nazarlardan muhtelif tasnifler yapılmış ve türlü mülâhazalar
yürütülmüştür. Ezcümle İbni Türketal'İsfehanî Fusus şerhinde demiştir ki: «Arzda evvelâ tekevün eden
meadin, sonra nebat, sonra hayvandır. Ve hak tealâ bu mevalid ecnasından her sınıfının âhirini onu
velyedenin evveli kıldı da meadinin âhiri ve nebatın evvelini mantar, nebatın âhiri ve hayvanın evvelini
hurma, hayvanın âhiri ve insanın evvelini maymun kıldı ki vahdeti ittisaliyye halel ve inhıraftan fasıla ve
inkıta'dan mahfuz ve mazbut için.

2- 13. ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾ Sonra da onu bir kararı mekînde

bir nutfe kıldık-ya'ni o insan cinsini veya neslini mekânetli bir karargâh olan rahimde temekkün eder bir

nutfe yaptık. Evvelâ bir çamurdan bir sülâleden yaratılmış olan insan bundan sonra «

ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ» mantukunca hakîr bir su sülâlesi olan

nutfeden tenâsül tarıkıyla yaradılarak diğeri bir sülâle oldu. Hem her nutfeden değil, rahimde karar eden

nutfeden, her rahimde değil, sağlam, aldığı tutan mekânelli bir rahimde. Buradan anlaşılıyor ki Kur'anda

nutfe yalnız meniynin ismi değil, daha ziyade meni içindeki tohumunun ismidir. Zira rahimde istikrar eden

odur. Bir de « جَعَلْنَا » zamirinin meslûl ma'nâsile sülâleye ircaı da tecviz edilmiştir ki o çamur sülâlesini

nutfe yaptık demek olur.

İşte nutfe yapıldıktan sonra insan hıkatî tabîî ve kanunî denilen mu'tad şeklini almış oldu. Yoksa ibtida

çamurdan sülâlenin, sülâleden insan veya nutfesinin yaradılışı fevkattabiadır. Çünkü henüz bir insan ve

tabiatı yoktu. Demek ki insan yaratan kudreti halika insan tabiatından başkadır. Her hangi bir şey'in tabiatı

ise o şey'in kendisinden haric olamaz. Onun için bir şey

sh:»3435

kendisinin gayri olamayacağı gibi tabiatının gayri olmak da muhaldir. Onun için tabiat ancak muttarîd ve

lâyete gayyer olmak üzere mülâhaza edilebilir. Ve bir şey kendisi değişmedikçe tabiatının değişmesine imkân tasavvur olunamaz. Bundan dolayı her hangi bir şeyin tabiatinde bir tehavvül görüldüğü zaman o şeyin kendisinde bir tegayyür vuku' bulduğu anlaşılır ve ona haricî bir te'sir aranır. Ulûmı tabiiyye namı verilen ilimlerin hiç biri yoktur ki mütalea ettiği bir tehavvülün ayrı bir sebebini aramasın da kendi kendine tabiatile oluvermiş diyebilsin.

Hattâ bu nokta, iyice mülâhaza edilince «Ulûmı tabiiyye» denilen ilimler, tabiatlerin kendi kendine tehavvülünü kabul etmeyip her tehavvülün sebebi haricîsini arayan ve bu suretle hiç bir hâdisenin tabîî olmadığını isbat eden ilimlerdir denmekte tereddüd edilmez. Çünkü bir tabiatın kendinden haric bir eşinden teessür alması ile izah edilen hâdisata tabiat demek tenakuz olur. Evet tabiatte tehavvül, ıstıfa', tekâmül yok değildir. Lâkin o ıstıfa ve tekâmülü yapan tabiat değil, tabiatler üzerinde hâkim olan halıktır. Eğer tabiat, hâkim olsaydı çamur tabîî çamur kalır, ondan bir sülâle çıkamaz, insan ve nutfе tekâmül ve ıstıfası olamazdı, Hatta nutfе yaratıldıktan sonra nutfе tabiatinden ileri geçemezdi. İmdi bilinmek lâzım gelir ki insanın tabîî addedilen nutfeden tekevvinü mertebelerinde de insanı yaratan nutfе tabiatî değil, nutfeyi ve rahime o hıkkat tehavvülâtını ifaza eden Hâlık tealâdır. Onun için buyuruluyor ki:

4 - 14. ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ Sonra nutfeyi aleka halkettik-rahime iliřtirip telkiyh

yaptırarak tutturup pıhtı kan gibi bir tutuk haline tahviyl ettik. ALEKA, esasen ılık ve teallık gibi ilişmek ve

yapışıp tutmak ma'nâsından mehuz olarak ilişken, yapışkan şey demektir. Donuk pıhtı kana da ıtlak edilir.

(Kamus) Müfessirler, umumiyetle

sh:»3436

(Demi camid) diye tefsir etmişler ise de asıl murad rahimde telkihın vukuyle husule gelen alúktur (sûrei

Hacce bak)

4 - ﴿فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً﴾ Arkasından alekayı mudga yarattık-bir çiğnem et parçası

haline tahviyl ettik.

5- ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ Arkasından mudgayı ızam yarattık-ya'ni bir çiğnem et

parçasından bir takım kemikler yarattık, ki bunlar hikmetin muktezası üzere bedenın çatısını teşkil eden

direkleridir. Ne lâtif hikmettir ki yumurtanın kabuğu tavuğun karnında iken yumuşak olup dışarı çıkınca

sertleştiği gibi kemikler de rahimde iken yumuşak ve çocuk doğduktan sonra tesallüb eder bir hıkkatle

yaratılmışlardır.

6- ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ Arkasından o kemiklere bir et giydirdik-bütün o kemikler

her birine münasib birer et ile donatılarak hey'eti mecmuası zarif bir et kisvesile giydirilip kuşatıldı.

7- ﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ﴾ Sonra onu bambaşka bir halk olarak inşa eyledik-ya'ni

cehazıyla, ruhiyle, kuvasile, endamiyle ona öyle bir hıkkat neş'eti verildi ki hiç bir mahlûka benzemez

bambaşka bir halk « أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ » de dilber bir insan oldu.

﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ İmdi yaratanların en güzeli Allah, çok büyük,

çok yüksek-ya'ni bütün feyz-u bereketin esası onda, her şey'in hâlikı o, onun halkından sonra vücade gelen

mebadi ve esbabın her biri bir hâlık addedilse ve bu suretle bir çok hâlıklar farz olunsa Allah, bütün o

hâlıkların en güzeli, en güzel yaratandır. Her hıkkatin, her istifanın, her tekâmülün, her hüsnün ilk icadı, ilk

nümunesi ancak onun ibdai ve diğerlerindeki fâiliyyetin bütün kühü onundur. Mevcud olmiyan

sh:»3437

tabiatleri vücade getiren, vücade gelen tabiatleri dilediği gibi tahvil edip değiştirerek en güzel neş'etler için kıvamına koyan, camid bir çamurdan namî bir sülâle çıkararak, hakîr bir sülâleden bervechi balâ dilber bir insan yaratan o Allah, öyle yüksek ki ne kadar hâlîk farzedilse öyle güzel, öyle güzel yaratan tasvvur olunamaz.

Zehî zatın nihân-ü ol nihandan musivâ peydâ

Biharı sun'ına emvâc peyda ka'r nâpeydâ

Bülend-ü pesti âlem şâhidi feyz-ı vücudundur

Değil bihûde olmak yoğiken arz-u sema peydâ

Meali hikmetin ızharı kudret kılmağa etmiş

Gubarı tireden âyînei kiti nûma peydâ

Demadem âks alır mir'ati âlem kahr-u lûtfundân

Anınçin geh kûduret zâhir eyler geh safa peydâ

Gehi toprağa eyler hikmetin bin mehlîka penhan

Gehi sun'un kılar topraktan bin mehlîka peyda

Cihan ehline tâ esrarı ilmin kalmıya mahfi

Kılıbdır hikmetin küffar içinde enbiya peyda

İnsanlar böyle bambaşka bir neş'ette. en güzel bir kıvam ile yaratılmış olduklarından dolayı kendilerini

her murada irmiş, felâh ihtiyacından müstağni olmuş zannetmemelidir. Ey insanlar :

8- 15. ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيْتُونَ﴾ Sonra şübhesiz bundan sonra muhakkak

öleceksiniz.

9- 16. ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ تَبْعُونَ﴾ Sonra da muhakkak Yevmi kıyamette

ba'solunacaksınız-Binaenaleyh balâda beyan olunan evsafı iktisab ile felâha çalışmak lâzım gelir.

İnsanların mebd'e-ü meadiyle meratibi hilkatleri ihtar olunduktan sonra hayat ve bekaları ve intibah-ü

mes'uliyetleri ile alâkadar olan ba'zı esbab ve niami ilâhiyyenin de halkına işaretle buyuruluyor ki :

﴿١٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقُ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ
غَافِلِينَ ﴿﴾

sh:»3438

﴿١٨﴾ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا
عَلَى ذَهَابٍ بِهِنَّ لِقَادِرُونَ ﴿١٩﴾ فَاَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ
نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٠﴾
وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِلْأَكْلِينَ
﴿٢١﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا

وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٢﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى
الْفُلْكِ تُمْلَوْنَ ﴿٢٣﴾

Meali Şerifi

Filhakıka biz, sizin fevkınızda yedi taryık yarattık ve halktan gafil olmadık 17 Ve Semadan bir kader ile bir su indirdik de onu yerde iskân eyledik, halbuki biz onu giderivermeğe de şübhesiz kadiriz 18 Öyle iken durdurduk da onunla sizin için hurmalıklar, üzümlükler kabîlinden bağlar, bağçeler yaptık ki içlerinde sizin için bir çok yemişler var onlardan yer ve geçiniriz 19 Ve bir ağaç ki Turı siynadan çıkar, yağ ve yiyenlere bir katıkla biter 20 En'amda da sizin için cidden bir ibret vardır, karınlarındakinden sizi iska ediyoruz sizin için de onlarda hem bir çok menafi' vardır, hem de onlardan yersiniz 21 Hem onlara ve hem gemiye yüklenirsiniz 22

17. ﴿سَبْعَ طَرَائِقٍ﴾ Yedi tarika - TARAİK « طَرِيقَةٌ » nin cem'idir. Bunun tesirinde bir kaç

vecih söylenmiştir:

sh:»3439

1-Tarîka, kat ma'nâsına gelir. Netekim « طَارَقَتُ الثَّوْبَ » denilir ki birbiri üstüne kat kat elbise giydim demektir. Bu surette «seb'a taraık» yedi kat demek olur. Ve « سَبْعَ سَمَوَاتٍ طَبَاقًا » mefhumunu ifade eder.

2-Tariyk gibi yol demektir. O halde «seb'a taraık» yedi yol demek olur. Ba'zıları yıldızların yolları olmak hasebiyle Semavâta taraık itlak edildiğini söylemiş. Lâkin bu surette murad «

كُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ » mantukunca ecramin yüzdükleri eflâk ve medarat olmuş olur ki bu

ise yediden ibret değil çöktür. Binaenaleyh evlâ olan diğer bir çoklarının ihtiyar ettiği vechile Melâikenin urucda yolları olmak it'ibariyle Semavâta taraık itlak edilmiş olmasıdır ki mer'î olan Sema bunların ancak birisidir.

3-Tarikat, ta'biri âharle sistem ma'nâsıdır ki son zamanlarda lisanımızda manzume veya meslek diye de terceme edilmemiştir. Netekim hey'eti şemsiyye demek olan «sistem soler» manzumei şemsiyye veya mesleki şemsî diye ma'ruf olmuştur. Bu surette «seb'a taraık» yedi hey'et demek olur ki hey'eti şemsiyye

bunların birincisidir.

Görülüyor ki bu üç ma'nanın üçünde de «seb'a taraık» seb'a semavât demeğe raci' oluyor. Bizce bu vecihlerin en güzeli Malâikenin uruc yolları olmak i'tibariyle yedi yol ma'nâsına olmasıdır. Âyetin âhiri de bu yedi yolun ilmîne alâkasını iş'ar etmektedir. Bu karîne ile biz, yedi sema denilen bu yedi tarıktan insanları bunlar havassı hamse ile akıl ve vahiy yollarıdır. Zira buyuruluyor ki :

﴿وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ﴾ ve biz, halktan gafil değiliz-ya'ni Hâlık tealâ, ne

yaptığını bilmez ve yaptığından haberi olmaz bir tabiat değildir. Ne yarattığını ve yaratacağını agâhtır. Hiç birini ihmal etmez, hepsini gözetir, hepsinin umurunu tedbir eder. Tevbekârların tevbesini, yalvaranların

sh:»3440

duasını duyar, Yerin Gökün, dirinin ölünün her hal-ü tavırda içiyle dışıyla bütün hususiyyatını bilir.

Binaenaleyh ölenleri nasıl ba's edeceğini de bilir. Fahrüddini Razînin de ihtar ettiği vechile bu âyetin bir

çok meseile delâleti vardır. Ezcümle :

1-Sanim vücuduna ve iradesine delâlet eder. Çünkü hilkatin tehavvülâtı ve ecsamın bir sıfattan zıddı bir saıfta inkılâbâtı bir muhavvil ve mugayyirin vücuduna ve eserdeki tenevvüat, müessirin irade ve ihtiyarına delildir.

2-Tabiat da'vasının fesadına delâlet eder. Çünkü tabiat, müessir olsa idi bir kararda bekası vacib olur ve bu tegayyürât-ü tehavvülât husule gelemezdi, buna karşı bu tehavvülât, tabiatın kendisinde vaki' olan tegayyürattan oluyor denemez, çünkü böyle demek tabiatın bir hâlık ve mucide ihtiyacını ıkrar etmektedir.

3-Hâlıkı müdebbirin ilmini ve kudretini nâtıktır. Filvaki' âcizin bir şey yapması muhal olduğu cihetle ilimli, şuurlu asarın cahilden suduruna imkân olmadığı gibi bu kadar ef'ali acıbe ve asarı bed'â da cehalet eseri olamaz.

4-Kudret ve ilmin şumulü de ba'sin ve haşr-ü neşrin imkânını iş'ar eder.

6-Hâlıkın halkından gafil olmaması mahlûkat miyanında mevzuı bahs olan insanların hayatı

maddiyelerine aid erzak ve havayicin tedbir ve tesviyesinden maada irsali rusûl ve inzâli kûtüb gibi

hidayet ve irşadlarına ve hayatı ma'neviyelerine aid olan ihtiyacatın da tedbir-ü tesviyesini ifade eder. Ve

bu suretle burada nübüvvet ve risalet mes'elesinin de esasını bir isbat vardır. Ve filvaki' bunu müteakıb su

ve sudan neş'et eden nebatât ve hayvanât gibi hilkî olan niam ve menafı maddiyyenin başlıcalarına

sh:»3441

işaret ve bunun ucunda insanların sa'y-ü kesbiyle yaradılmış olan gemi ni'meti ihtar olunduktan sonra

risalete müteallık kıssalar tafsiyl olunacaktır. Binaenaleyh sevkı kelâm şu olur : ahsenülhâlıkîn olan ve

insanı halk eden biz azîmüştân, halk ettiğimiz mahlûkattan gafil olmadığımız cihette fevkınızda yedi yol

halk ettik 18. ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ﴾ ve Semadan bir kader ile bir su

indirdik-ya'ni takdir ettiğimiz bir mikdarda yüksekten yağmur yağdırdık. İnsanların ta

çamurundani'tibarenlevazımı hayatiyelerinin en mühimini teşkil eden suyun kendisi bir ni'met olduğu

gibi bir çok ni'metlerin husulüne sebep olduğu da ma'lûmdur. Fakat böyle olması her ihtiyaca göre bir

mikdar ile mahduddur. Fazlası tufan gibi muhrib ve mühlik olur. Onun için nafi' yağmurlar da zaman zaman muhtelif ihtiyacata göre muhtelif mikdarlarda yağarlar. Öyle ki bunların yağışı ve mikdarları tabii bir surette yeknesak ve muttarid değil, ihtiyarî ve ilmî bir tesarrufa delâlet eder vechile az çok mütefavit bir nizam içindedir.

Ve işte inayeti ilâhiyyeyi ifade eden bu noktayı bilhassa ifade için «bikaderin» kaydi tasrih olunmuştur.

Bir de suyun bir unsuru basit olmayıp iki gazden müteşekkil bir cismi mürekkebi olduğu ahiren kimyada ma'lûm olmuştur. Demek ki suyun terkibi dahi sırf tabii bir şey olmayıp haricinden icrayı te'sir eden bir failin sun'udur. Bu haysiyyetle de su, Semavî bir te'sirin mahsulüdür. İlmi tabii'de yağmurlar harareti Şems ile denizlerden ve yerden tebahhur edip yukarıya suûd eden su buharlarının ictima' ve tekâsûf ve temeyyü ile husule geldiğinden bahs olunurken yağmurların tabii olarak tekevvin ediverdiğini zannetmemelidir. Bu cihet, yağmurların keyfiyyati husulünden bir nebze olsa da tamamı değildir. Fizik te ilmin bütününü değildir. Gerçi hararetle suyun tebahhuru bürudette buharı temeyyü bir âdettir. Fakat gerek

hararet ve gerek bürudet suyun ve buharın bir tabiati olmayıp haricî bir âmilin te'siri olduğu gibi Muhitteki (temperature ya'ni mizacı sühunet) in hen an bir nesakta durmıyan tehavvülâtı da Sani' tealânın emr-ü tedbiri ve her defasında teayyün eden yağmur mıkdarının tahsısı ve tesbiti de takdiri hudanın hukm-ü tecellisidir. Vermek istediği feyzi hayata göre bir mıkdarı mahsus ile gâh alel'ade ve gâh fevkal'ade olarak o suyu Semadan indiren odur.

Bir eczahanede taktır olunan mai mukattarı tabiî addeden kimse görülmüyor. Çünkü bir iradenin müdahalesi vardır. Halbuki onda tabiîlik nesekı yağmurdan daha bariz, yağmurda san'at ve irade tezâhürü daha yüksektir. Binaenaleyh Hâlıkı halktan gafil zannedenler gibi yağmur duâsını inkâra kalkışmamalı ve mücerreb olduğu üzere duâ ile yağmur ihsan edildiği zaman şaşmamalıdır. Buyuruluyor ki: halktan gafil olmadık ve Semâdan bir kader ile su indirdik ﴿فَاسْكِنَاهُ فِي الْأَرْضِ﴾ de onu Arzda iskân ettik-ırmaklarda, göllerde, menba'larda, kuyularda, havuzlarda, mahzenlerde toprak içlerinde ilh... duruyor ﴿وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ﴾ halbuki biz onu giderivermeğe de muhakkak kadiriz. -O indiriş ve durduruş zarurî ve mecburî değil, mahzâ fazl olarak halkın hayat ve mesalihine bir inayeti rabbaniyedir. Yoksa kurak zamanlarda görüldüğü vechile o sular kuruyabilir, hararet tezyid edilirse Arzda sudan eser kalmazdı, düşünmeli ki o zaman hal ne olurdu. Fakat ne büyük

lûf-u keremdir ki 19. ﴿فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ﴾ böyle iken indirdik iskân ettik de

onunla sizin için Cennetler inşa eyledik-en güzel, en nafi' nebatât ve eşcare neşv-ü nema vererek türlü

nebatlar bağçeler yetiştirdik ki ﴿مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ﴾ hurmalıklar

sh:»3443

ve üzümlükler kabîlinden ﴿لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ﴾ sizin için onlardan bir çok

yemişler var-hurma ve üzümden maada daha nice yemişler var ki türlü istifadeler edersiniz

﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ ve onlardan yersiniz-ya'ni o bağlardan bağçelerden geçinirsiniz. Bunlardan

yemek iki türdür : birisi doğrudan doğru meyvelerini yemektir. İkincisi o yüzden geçinmektir. Burada bağ

ve bağçelerin hem menafı hayatiyyesi, hem menafı iktisadiyyesi ihtar edilmiş oluyor. Bir de bunların

mahsulatı insanların gıdasından bir kısmı mühimmini teşkil etmek itibariyle insan hilkatinin madde

ibtidaiyyesi olan « سُلَالَةٌ مِنْ طِينٍ » in bir kısmının izzah etmiş olması melhuzdur.

Hurma ve üzüm gibi zeytunun da hayat ve iktisadiyyatta ehmmiyyeti mahsusası hasebiyle buyuruluyor ki

20. ﴿وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ﴾ bir de Turı Sinadan çıkan bir ağaç-neş'et

ettirdik ﴿تَنْبُتُ بِالذُّهْنِ وَصَبْغٍ لِلْأَكْلِينَ﴾ ki hem yağ bitirir hem de yiyeceklere bir

katık -burada zeytun ağacının Turi Sinadan çıkan bir ağaç ta'birile ifade edilmesi şübhe yok ki şayanı

dikkattir. Deniliyor ki: zeytun ibtida Turi Sinadan intişar etmiş veya mühim kısmı orada yetiştiğinden böyle

denilmiştir اهـ . Maamafih bunda Hazreti Musânın mazberi tekâm olduğu mubarek Turi Sinanın zikriyle

zeytunun bereketine bir işaret bulunduğu gibi «Nûr» âyetindeki «

«مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ» temsiline bir iyma da yok değildir. Zira hedefi beyan bu

tecelliyâtta feyzî ilâhîye irşaddir. Zira aynî su aynî hevada aynî güneş, aynî toprakta bu mütenevvi'

ni'meklerin inşası Hâlık tealânın gafil bir tabiat olmadığını bağırان ibret bürhanlarıdır. (Sûrei Ra'din ilk

sahifesine bak). 21. ﴿وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً﴾ Sizin için en'amda da

muhakkak bir ibret vardır. -O ağaçta

sh:»3444

ve Cennetlerde hep birer ibret olduğu gibi hayvanâtta ve bilhassa en çok intifa' edilen en'am, ya'ni koyun

ve keçi, sığır ve deve makulesinde de bir ibret vardır ki bundan gafil olanlar o en'am gibi ve belki daha

şaşgındırlar.

﴿نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا﴾ Sizi onların karınlarındakinden suvarırız - kan ile

gübre arasından bembeyaz ve tertemiz süt çıkar içilir, bir kör tabiatle bu nasıl seçilir?

﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ﴾ Sizin için onlarda daha bir çok menfaatler de vardır. - Ki

bakıp gözetmek şartıyla intifa' edersiniz ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ ve onlardan yersiniz - menafi' ve

mahsulâtından intifa' ettiğiniz gibi kendilerinden de intifa' eder, etlerinden yersiniz 22.

﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ onların üzerine ve gemi üzerine yüklenir

taşınırsınız. - Yine en'am içinde sığır ve mandaya da yük çektirilir. Fakat gemi gibi üzerine yük vurulan

develerdir. Onun için develere Arab şairleri «Sefainberriyye» ya'ni kara gemileri ta'bir etmişlerdir ki bizim

şimendüferlere kara vapuru dememizi andırır. Görülüyor ki hilkatte ki bu menafi' ihtar olunurken sun'ı

beşerle i'mal edilen gemi tezyil edilivermiş ve bu suretle « وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ »

mantukunca ma'mulatı beşerriyenin dahi halkı ilâhî olduğuna tenbih olduğu gibi bununla kesib feyzını

yükselten ve cem'iyeti beşerriyenin tehzib ve necatına menşe' olan risalet mevhibesine karşı

küfredenlerin bervechi âti kıssalarına bir kirizgâh yapılmıştır.

﴿۲۳﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ

مَالِكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٤﴾

sh:»3445

﴿٢٤﴾ فَقَالَ الْمَلَأُوا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا
سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ
جَنَّةٌ فَنَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّى حِينٍ ﴿٢٦﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا
كَذَّبْتُكُمْ ﴿٢٧﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوْحَيْنَا
فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ
إِثْنَيْنِ وَأَهْلِكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي
الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ
مَعَكَ عَلَى الْفُلْكَ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّيْنَا مِنَ الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ وَقُلْ رَبِّ انزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ
الْمُنْزِلِينَ ﴿٣٠﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣١﴾

sh:»3446

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için biz Nuhu kavmine Resul gönderdik de dedi ki: ey benim kavmim: Allaha ibadet edin, ondan başka bir tanrınız yoktur, binaenaleyh korunmaz mısınız? 23 Bunun üzerine kavminden küfreden kodaman güruh şöyle dedi: bu, başka değil, ancak sizin gibi bir beşer, üstünüze geçmek istiyor, eğer Allah dilese idi elbette bir takım Melekler gönderirdi, biz evvelki atalarımız içinde bunu işitmedik 24 Her halde o öyle bir adam ki kendisinde bir cinnet var, binaenaleyh gözetin bunu bir zamana kadar 25 Dedi: ya rab! Beni tekzib etmelerine karşı sen bana nusrat ver 26 Biz de ona şöyle vahyettik: bizim nezaretimiz ve vahyimizle gemiyi yap, sonra emrimiz gelip de tennur feveran edince hemen ona topundan bir iki çift ve aleyhinde söz sebketmiş olandan başka ehlini sok ve o zulm edenler hakkında bana bir hitabda bulunma, çünkü onlar gark olunacaklardır 27 Binaenaleyh sen maıyyetindekilerle geminin üzerine çıktığında da de ki: hamd o Allaha ki bizi o zalim kavminden kurtardı 28 Ve de ki: rabbim! Beni bir mübarek menzile kondur, konuklıyanların en hayırlısı sensin 29 İşte bunda çok âyetler vardır ve hakikat biz pek imtihancıyızdır 30

23. ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ Kasem olsun ki Nuhu kavmine risâletle

gönderdik-sûrei A'rafta, sûrei Hûdda ve sûrei Hunta Hazreti Nuhun risaleti ve keyfiyeti da'veti hakkında

daha ba'zı tafsilât vardır. Ba'zı Sûrelerde de daha vecîz bir surette ihtar ve işaret yapılmıştır ki bunlar aynı bir

kıssanın mücerred terarı değil, aynı mevzu' üzerinden başka başka birer vechin ibraziyle ayrı ayrı faideler

zımında mütenevvi' bir beyandır. Meselâ burada gemi ni'metinden menşe' ve faioesi siyakın risalet

münakaşasının mühim bir noktasını hall vardır.

Filvaki' halkından gafil olmyan Allah, Nuhu kavmine

sh:»3447

Resûl gönderdi ﴿فَقَالَ﴾ de-Nuh, o risaletle-dedi ki

﴿يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ﴾ ey kavmim, Allaha ibadet

ediniz, size ondan başka hiç bir ilâh yoktur ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ artık korunmaz mısınız? -Ya'ni Allahı

tanımadığınız ve vahdaniyetle ibadet etmediğinizden dolayı başınıza gelecek olan büyük bir günün

azâbından kendinizi korumaz mısınız? Zia diğer Sûrelerde geçtiği üzere «

أَنْتِي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ» diye teblig etmiştir 24.

﴿فَقَالَ الْمَلَأُوا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ﴾ bunun üzerine kavminden küfreden

mele' -ya'ni göz dolduran kodamanlar güruhu risaleti inkâr ederek halka karşı- dedi ki

﴿مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ﴾ bu ancak sizin gibi bir beşer

﴿يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ﴾ üzerinize tefaddul etmek istiyor-ya'ni beşerî evsafa sizden

hiç bir farkı, fazla bir meziyyeti olmadığı halde Peygamberlik da'vasıyla sizin üzerinize çıkmak, başınıza

geçmek istiyor. Bu sözde iki ma'nâ gözetilebilir; birisi, müşarünileyhte alel'ade insanlardan fazla bir

meziyyet ve fazilet bulunmadığı iddiasıyla onu adf bir şahıs ve ehliyyetsiz bir muhteris gibi göstermeğe

çalışmak ve bu suretle onu ıgdab etmektedir ki Dünya mansıbı peşinde koşan harîs ve hasud kimselerin

ekseriyya ehliyyet ve istihkak erbabına karşı âdetleridir.

İkincisi, risalet da'vasını bütün insaniyyetin fevkına çıkmak gibi fazla bir iddia farzetmek, risaleti beşer

cinsinde bulunması mümkün omıyan bir fazilet da'vası halinde göstermektir. Ki Allahı halktan gafıl bir tabiat

gibi farzeden Muattılanın veya Allahın mücerred ruhanîlerden başkasına tebligatta bulunamayacağını

zanneden Sabienin zuumleridir. Onun için Peygamber denildiği zaman böyleleri onda mâfevkalbeşer bir

mahiyyet

sh:»3448

bulunması, ya'ni beşer cinsinin en fâdil bir ferdinde bile bulunmayan sırf lâhutî bir cevher ve hüviyyet

bulunması lüzumunu iddia ederler. Hıristiyanların Hazreti İsâda bir cevheri ülûhiyyet bulunduğunu iddiaya

kalkışmaları ve hattâ Nesturîlerin, biri lâhutî biri nâsutî iki cevhere kail olmalarına bile razı olmamaları o

iddiaya mağlûbiyyetlerinin bir neticesidir. Zamanımızdan bir takım Avrupa muharrirlerinin risaleti

Muhammediyyeyi inkâr vadisinde «şübhe yok Hazreti Muhammed, fevkalbeşer bir vücud değil, bunu

kendisi de söylüyor « **إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ** » diyor» demeleri, ya'ni ülûhiyyet da'vasında

bulunmadığından dolayı Resulullahın risaletini kabul etmek istememeleri de o zehaba tebe'iyetle

söylenmiş bir safsatadan başka bir şey değildir. Bu Zummdede bulunanlar veya bu suretle safsata yapmak

istiyenler bir beşerin risaleti mevzuı bahs olduğu zaman onu bütün insan cinsinin fevkında bir hüviyyeti

fâdile iddiâ ediyoruş gibi tasvir ederler de onun bir ilâh veya bir melek olduğu kabul edilmedikçe Resul

olduğu tasdik olunamazmış gibi gösterirler.

Sûrei İsrada da geçtiği vechile Resulullah'a karşı Kureyş müşriklerinin bir takımı da safsatayı dermiyan etmişlerdi. Buna karşı burada bunun menşe'i galatı Hâlika halkından gafil zannetmek küfrü olduğu ve Nuhtan İsâya kadar bunu söyleye geldikleri ve ilmen kani' olmak istemiyen bütün o kâfirlerin nihayet sıdkı risâlet karşısında f'len helâk oldukları anlatılmıştır. Ya'ni Nuhun risaletine karşı kavminin kodaman kâfirleri demişdi ki «bu ne olursa olsun sizin gibi bir beşerden başka bir şey değil, böyle iken beşeriyetin fevkına çıkmak, insanlıktan daha fâdil olmak istiyor. Allahın risalet da'vâ ediyor, beşerden Resul

sh:»3449

mu olur? » Gerçi nazımdan ilk nazarda evvelki ma'nâ daha mütebadir gelir. Fakat maba'dına olan sıyakına dikkat edilince deikinci ma'nâ, ya'ni beşerî risaletin inkârı ma'nâsı daha vâzih görünür. Zira o kâfirler bunun arkasından istidlâl ediyorlar.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً﴾ Ve eğer Allah, dilege idi elbette Melâike

indirdi-ya'ni Allah, insanlara Resul göndermek istese idi yerdeki beşerden değil, elbette Semâdan

Melâikeyi Resul yapar indirdi de herkes ondan Allahın tebliğatını kendi alırdı. Buna «elbette» demeleri iki noktai nazarlardır. Bir kerre zu'mı bâtıllarında Allahın beşerden birine tebliğat yapıp risalet ihsan etmesini mümkün görmüyorlar. Allah, doğrudan doğru cisimlilere te'sir icra edemez farzeyliyorlar. Halbuki bu suretle istidlâlda bir musadere alel'matlûb fesadı vardır. Ya'ni delil, da'vanın aynidir. Bir de tabiat ve vücub noktai nazarına tutunarak demiş oluyorlar ki eğer ba'zı ferdlere Melâikeyi indirmiş ise her ferde indirmesi lâzım gelirdi, çünkü tabiat küllîdir. Bu zuum da Allahın faili muhtar olduğunu inkârdır.

Sûrei İbrahimde geçtiği üzere bu gibilere karşı Peygamberler «

انْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ
«وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ» diye cevap vermişlerdi. Ki burada da «

esâsiyle o zuum kökünden reddedilmiş ve netekim sûrei «En'âm»da «

اللَّهُ اعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ» buyurulmuştur. Lâkin Allahın ilm-ü iradesini

bilmiyen ve kafaları tabiat, âdet ve taklid ittıradlariyle dolmuş olan o kâfirler dediler ki

﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ﴾ biz evvelki atalarımızda bunu

işitmedik-ya'ni Nuhun dediğini, Allahdan başka ilâh yoktur kelâmını işitmemişler, yâhud ba'zılarının

kavlince Nuh gibi risalet da'vâ eden işitmemişler, cehaletleri o kadar uzamış ki Peygamber cinsini

duymamışlar. Maamafih bizce bunun

sh:»3450

Melâike inzaline işaret olması da muhtemeldir ki Melâike indirildiğini hiç işitmedik demiş olurlar. Ve bu

ma'nâ, talîlerinin butlânını anlatmış olmak itibariyle ahenge nazma daha mülâyim gelir.

İşte o kâfirler; beşerin risaletini böyle inkâr ederek ulül'azimden bir Resul olan Nuhu hiç bir fazileti hâiz

olmayan alel'âde bir harîs müddeî gibi göstermekle kalmayıp daha ileri gittiler de halka karşı dediler ki 25.

﴿انْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِهٖ جِنَّةٌ﴾ o, başka bir şey değil, ancak kendisinde bir nevi' cinnet

var bir adam - ya'ni acîb bir deli veya Cin tutmuş ﴿فَتَرَبَّصُّوْا بِهٖ حَتَّىٰ حِيْنٍ﴾

binaenaleyh onu bir zamana kadar gözetiniz - bakalım belki açılır. Nihayet bunlara karşı Nuh, ne dedi

bakınız; 26. ﴿قَالَ رَبِّ اَنْصُرْنِيْ بِمَا كَذَبُوْنَ﴾ rabbim! dedi, beni tekzib

etmelerine mukabil bana nusrat et - o nasihat dinlemiyen, ilmî, kavlî cevablarla yola gelmek ihtimali

olmayan o kâfirlere karşı fi'len muzafferiyetle sıdkının tahakkuk ettirilmesini rabbından duâ etti ki bu duâ,

Allahı halkından gafil zanneden o kâfirlerin helâki demektir, anlamalı ki bir Peygamberin kavmi aleyhindeki

duası ne müdhiş şey ve Allah tealâ nasıl bir karibi mücibdir.

﴿فَاَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا الْخ﴾ 27.

Bunun üzerine ona hemen şöyle vahyettik :

﴿۳۱﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿۳۲﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ آلِهَ غَيْرِهِ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿۳۳﴾

sh:»3451

﴿۳۳﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ مِنَ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿۳۴﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ أَنْتُمْ إِذَا لَخَّاسِرُونَ ﴿۳۵﴾ أَيْعِدْكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ مُخْرَجُونَ ﴿۳۶﴾ هِيَ هَاتِ

هِيَآتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٧﴾ اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتِنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ
وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٨﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى
عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ
انصُرْنِي بِمَا كَذَبْتُ ﴿٤٠﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لِيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ
﴿٤١﴾ فَاخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ فَاَجْعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبِعْدَا لِلْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٤٢﴾

Meali Şerifi

Sonra arkalarından başka bir karn inşa eyledik 31 Onların içinde de kendilerinden bir Resul gönderdik

şöyle ki: Allaha ibadet edin ondan başka bir tanrınız yok, artık korunmaz mısınız? 32 Dünya hayatta

kendilerine refah verdiğimiz halde küfredip Âhret likasını tekzip eyliyen kavminden o

sh:»3452

(mele') kodaman güruh ise şöyle dedi: "bu başka değil, ancak sizin gibi bir beşer, yediğinizden yiyor,

içtiğinizden içiyor 33 ve şayet sizin gibi kat'ıyyen husrandasınızdır 34 Siz öldüğünüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğunuz vakit muhakkak çıkarılacaksınız diye mi va'dediyor? 35 Heyhât o va'dolunduğunuz şey ne kadar uzak 36 O, bizim Dünya hayatımızdan başka bir şey değildir, ölürüz ve yaşarız, fakat biz ba's olunmayız 37 O ancak öyle bir adam ki bir yalanı Allaha iftira etti, biz ona inanacak değiliz 38 Ya rab! dedi: beni tekzip ettikleri cihetle öcümü al 39 Buyurdu ki: az bir zamanda nâdim olacaklar 40 Derken onları sayha, bihakın alıverdi de kendilerini bir seyl süpürüntüsü yapıverdirdi, artık öyle bir defolmuş oldu ki o kavm, o zalimler! 41

31. ﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ﴾ sonra onların ardından diğerlerini

bir kavim olarak inşa eyledik-burada bu karin ta'yin edilmemiştir. Fakat kavmi Nuhtan sonra ekseriyya Âd ve Semûd kavimleri zikr olunduğuna nazaran bu karnden murad, Âd, Resulün de Hûd olaması melhuzdur.

Semûd ve Salih de denilmiştir. 33.

﴿وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بَلِقَاءِ الْآخِرَةِ
﴿وَأَتَرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ kavmi Nuhun yalnız küfürlerini zikr ile iktifa

olunmuştu, bunların hakkında ise küfürleriyle beraber Âhret likasını tekzip ve hayatı Dünyada ni'met ile

şımarıklık hasletleri de bilhassa zikredilmiştir. Bu vasıflar asrî kâfirlerin de en bâriz vasıflarını teşkil ettiği gibi

söyledikleri sözler tamamıyla şimdiki kâfirlerin virdi zeban ettikleri sözlerdir. Bunlar da beşerî risaleti kabul

etmemekle beraber Peygamberi alel'âde bir beşer seviyyesinde göstermek için beşeriyeti yiyip içtiği

şeylerle mükayese ediyor, Ve cem'iyyeti beşeriyeyi kökünden yıkacak olan şu

propagandayı

sh:»3453

ileri sürüyorlar. 34. ﴿وَلَعْنٌ أَطَعْتُمْ بَشْرًا مِثْلَكُمْ﴾ kasem olsun ki eğer sizin gibi bir
beşere itaat ederseniz ﴿إِنَّكُمْ إِذَا لَخَّاسِرُونَ﴾ o takdirde siz hiç şüphesiz

husrandasınızdır. -Ihtara hacet yoktur ki beşerin beşere itaatini bilâ kayd-ü şart inkâr eden bu söz, haricilik

ve anarşistlik da'vasıdır. Ve bir reisin riyaseti altında toplanmıyan bir cem'iyyeti beşeriyye yoktur.

Cumhuriyetler bile bir reisin riyaseti altında birleşmek ihtiyacındandır. Fakat kendi hayati Dünyalarından

ilerisini hiç hisaba almak istemiyen ihtilâlcî kâfirler kendi garaz ve menfaatlerini elde etmek için hurriyyet

da'vası altında itaat umdelerini yıkarak milletlerin nizamı içtimaîlerini tahrib etmekten zevk alırlar. Bunun

gibi hayati Dünya refahiyle şımarmış ve Âhîret likasının yalan olduğunu diline dolamış olan o kâfirler de

Allahın emriyle Peygambere itaat hissini kırmak için beşerin beşere meş'ru' olan itaat esasını bir esaret ve

husran mealinde göstererek kökünden baltalamağa çalışıyorlardı. Kavmin bekasını en büyük darbe olan

bu büyük cinayetin uhverî mes'uliyeti mevzu bahsedildiği zaman da diyorlardı ki 35.

﴿أَيَعِدُّكُمْ أَنْكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْكُمْ مُخْرَجُونَ﴾

siz cidden öldüğünüz ve toprak ve kemik olduğunuz vakit muhakkak çıkarılacaksınız diye mi va'dediyor?

36. ﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ﴾ heyhât, heyhât ne uzak va'd! 37.

﴿إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ ancak bizim Dünya hayatımızdır.

﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ ölür ve yaşarız-ya'ni kimimiz bir taraftan ölür, kimimiz de yeni doğar hayata

geliriz, böyle gider ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ ve biz, ba'solunacak değiliz-öldükten sonra

dirilmiyeceğiz ohalde bu alçak hayata sarılalım keyfimize bakalım 38. ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ﴾

sh:»3454

o - Peygamber - ancak öyle bir recül ki ﴿افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ Allaha karşı bir

yalan uydurdu ﴿وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ﴾ biz ise ona inanacak değiliz - işte görülüyor ki

zamanımız kâfirlerinin ve bâhusus münevverlik taşıyan asrî zındıkların dine karşı söyledikleri sözler de en

eski kâfirlerin bu sözlerine irtica'dan başka bir şey değildir.

Bunlar böyle söylediler de ne oldular? O Resul, ya'ni Hûd aleyhisselâm 39.

﴿قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونَ﴾ rabbim! beni tekziplerine mukabil bana nusrat

ver dedi - halkından gafil olmyan Allah tealâ da ne dedi bilir misiniz? 40.

﴿قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لِيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ﴾ Birazdan, dedi, mutlak nadim olacaklar 41.

﴿فَاخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ﴾ derken onları sayha hakkile yakalayiverdi

﴿فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً﴾ de biz onları bir gusâ haline getiriverdik - ya'ni bir seyl köpüğü gibi

﴿فَبَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ artık defolsun öyle zalimler .

﴿٤٢﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ﴿٤٣﴾ مَا تَسْبِقُ
مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا
كُلَّمَا جَاءَ أُمَّةٌ رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ
أَحَادِيثَ فَبَعْدًا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ
هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٤٦﴾

﴿٤٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ
﴿٤٧﴾ فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ
﴿٤٨﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا
مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٥٠﴾ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ
آيَةً وَأَوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥١﴾

Meali Şerifi

Sonra arkalarından başka karnlar inşâ ettik 42 Hiç bir ümmet, ecelini sebkedemez ve geriletemezler 43

Sonra ardı ardına Resullerimizi gönderdik, her ümmetle Resulü geldikçe onu tekzip ettiler, biz de onları

birbiri ardınca yuvarladık ve hepsini birer efsâne yaptık, artık defolsun öyle bir kavim ki iymana gelmezler

44 Sonra bir takım âyetlerimiz ve açık bir ferman ile Musâyı ve kardeşi Harûnu gönderdik 45 Fir'avna ve

cem'iyyetine de bunlar kibirlerine yediremediler ve dik başlı bir kavim idiler 46 Onun için biz, dediler, bizim

gibi iki beşere iyman mı ederiz? Halbuki onların kavmi bize kulluk ediyor 47 Bu suretle onları tekzip ettiler

de helâk edilenlerden oldular 48 Şanım hakkı için berikiler doğru yolu tutabilsinler diye Musâya o kitabı da

verdik 49 İbni Meryemi de anasiyle bir âyet kıldık ve ikisini bir oturaklı ve temiz sulu bir tepeye barındırdık

50

﴿٥١﴾ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا
أَنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾

sh:»3456

﴿٥٢﴾ وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾

Meali Şerifi

Ey Resuller! Halâl ve hoş şeylerden yiye ve güzel işler yapın, çünkü ben ne yaparsınız tamamen bilirim

51 Ve işte bu sizin ümmetiniz bir tek ümmet ve rabbiniz de ben, artık hep bana korunun 52

51. ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ﴾ Ey Resuller ﴿كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ tayyibattan
yiyiniz ﴿وَأَعْمَلُوا صَالِحًا﴾ ve iyi amel işleyiniz
﴿إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ her halde ben sizin bütün amellerinizi bilirim - ya'ni ecrini

ihsan ederim. Her Peygambere zamanında böyle hitab edilmiş ve en sonra hepsinin mazheriyyetini cami'

olmak haysiyyetiyle bu hitab bilhassa Hatemül'enbiyaya tevcih edilmiştir. Burada Peygamberlere karşı

«yediğinizden yiyor ve içtiğinizden içiyor diyenlerin sözlerine karşı bir cevap vardır. Ya'ni Peygamber de

yemeğe içmeğe me'zundurlar. Fakat onlara 'tiraz eden kodaman kâfirler gibi haram ve halâlini ayırmadan,

pisini, temizini seçmeden yemezler, hukukî nâsa tesallût etmezler. Halkın iliklerini emmezler, halâl ve pâk

olarak hoş ve temiz olan şeylerden yerler. Sonra yedikleri de onlar gibi mücerred keyf ve zevk için değil,

güzel çalışıp iyi ameller yaparak Allaha ibadet edip şükürlerini iyfa eylemek hikmetiyledir. Onun için

maksadları herçi badâbâd hayati Dünya refahını yaşamaktan ibaret olan kâfirlere Fir'avnlara, zalimlere

itaat ve inkiyad etmek esaret ve husran olduğu halde Peygamberlere ve onların yolunda giden ricalullaha

itâat ve ittiba' etmek Dünya ve Âhrette hayati tayyibe yaşatan bir ni'met ve saadettir.

52. ﴿وَإِنَّ هَذِهِ﴾ Ve işte bu - ya'ni tayyibattan yiyip ameli salih işlemek üzere islâm ve tevhid

esasinda toplanmak ﴿أُمَّتِكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ hepinizin ümmeti vâhide olarak ümmetidir. -

Ya'ni bütün Peygamberlerin din ve şeriatinin esası budur. ﴿وَإِنَّا رَبُّكُمْ﴾ rabbınız da benim

﴿فَاتَّقُونِ﴾ binaenaleyh bana ittika ediniz - benden başkasından korkmayınız.

Böyle iken:

﴿٥٣﴾ فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٤﴾ فَذَرَهُمْ فِي غَمَرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٥﴾
أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٦﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ
فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ
رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾
وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٦٠﴾ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا

وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦١﴾ أُولَئِكَ
يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦٢﴾

sh:»3458

﴿٦٢﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدِينَا كِتَابٌ يَنْطِقُ
بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٣﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا
وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٤﴾ حَتَّىٰ إِذَا
أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمْ بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْعَرُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَجْعَرُوا
الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُنصِرُونَ ﴿٦٦﴾ قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ
عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنْكُصُونَ ﴿٦٧﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ
سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٨﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ
يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٩﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ
مُنْكَرُونَ ﴿٧٠﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُمُ بِالْحَقِّ وَآكْرَهُمُ
لِلْحَقِّ كَارِهِونَ ﴿٧١﴾ وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ
السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنِ

ذَكَرَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٢﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ
وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٤﴾

sh:»3459

﴿٧٤﴾ وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ
﴿٧٥﴾ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي
طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا
اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٧﴾ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ
بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٨﴾

Meali Şerifi

Derken kumandalarını aralarında kitab kitab parçalaştılar, her hızib kendilerinininkine güveniyor 53 Şimdi

sen onları bırak dalgınlıkları içinde tâ bir deme kadar 54 Kendilerine imdad ettiğimiz mal ve evlâd ile sanıyorlar mı ki 55 Onların hakikaten hayırlarına müsareat ediyoruz Hayır, şuurları yok 56 Her halde rablarının haşyetinden titreyenler 57 Ve rablarının âyetlerine iman edenler 58 Ve rablarına hiç şirk koşmıyanlar 59 Ve rablarının huzuruna varacaklarından yürekleri çarparak vergilerini verenler 60 İşte bunlar hayırlarda sür'at yarışı yaparlar ve hem onun için ileri giderler 61 Maamafih biz kimseye vüs'unden başka teklif etmeyiz, ve nezdimizde bir kitab vardır hakkı söyler, onlar da zulm edilmezler 62 Fakat onların kalbleri bundan bir dalgınlık içindedir, hem onların ondan başka bir takım işleri vardır ki hep onlar için çalışırlar 63 Nihayet refahlı olanlarını azâba çekiverdiğimiz zaman hemen feryada başlayacaklardır 64 Feryad etmeyin bu gün, çünkü siz bizden kurtarılamazsınız 65 Karşınızda âyetlerim okunuyordu da siz ardınıza dönüyordunuz 66 Ona kafa tutarak, müsamere yaparak hezeyanlar ediyordunuz 67 Ya hâlâ o kelâmı tedebbür

sh:»3460

etmezler mi? Yoksa onlara evvelki atalarına gelmemiş bir şey mi geldi? 68 Yoksa Peygamberlerini tanımadılar mı da onun için inkâr ediyorlar? 69 Yoksa onda bir Cinnet var, mı diyorlar? Hayır, o onlara hakk

ile geldi fakat ekserisi hakkı hoşlanmıyorlar 70 Eğer hak onların keyflerine tâbi' olsa idi Semavât ve Arz ve

bunlardaki kimseler kat'iyen fâsid olurdu, hayır, biz onlara unutulmaz ders olacak zikirlerini getirdik de

onlar zikirlerinden ıraz ediyorlar 71 Yoksa sen onlardan bir haraç mı istiyorsun? Rabbinin harâcı daha

hayırlıdır, hem o, rezzakların en hayırlısıdır 72 Doğrusu sen onları dosdoğru bir caddeye çağırıyorsun 73

Fakat Âhirete inanmıyanlar caddeden sapmaktadırlar 74 Eğer biz onlara acıyıp da baskılarını açıversek

mutlaka tuğyanlarında ınad eder hiç bir şey görmezler 75 Filhakika biz, onları azâba tuttuk da yine

rablarına karşı uslanmadılar ve yalvarmıyorlar 76 Nihayet üzerlerine şedid azâblı bir kapı açtığımız vakit da

onun içinde ye'se düşüvereceklerdir 77

﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٨٠﴾ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨١﴾ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ
﴿٨٢﴾ قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَأَنَّا لَمَبْعُوثُونَ
﴿٨٣﴾ لَقَدْ وَعَدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِن هَذَا إِلَّا
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٤﴾

﴿١٨٤﴾ قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٥﴾
سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٨٦﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ
السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٨٧﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا
تَتَّقُونَ ﴿١٨٨﴾ قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا
يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٩﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى
تُسْحَرُونَ ﴿١٩٠﴾ بَلْ آتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٩١﴾
مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ آلِهِ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ
أَلِهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٩٢﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا
يُشْرِكُونَ ﴿١٩٣﴾

Halbuki sizin için o kulağı, o gözleri, o Gönülleri inşa eden o siz, pek az şükrediyorsunuz 78 Ve sizi Arzda yaratıp yayan o, hep ona haşrolunacaksınız 79 Ve o öldüren ve diriltten o, gece ve gündüzün ihtilâfi da hep onun için, artık akıllanmıyacak mısınız 80 Hayır, evvelkilerin dedikleri gibi dediler 81 "öldüğünüz ve bir türab, bir yığın kemik olduğumuz vakit mi, cidden biz mi mutlak ba'solunacağız? 82 Yemîn ederiz ki bize

sh:»3462

de, atalarımıza da bu, bundan evvel va'dolundu, bu eskilerin masallarından başka bir şey değil" dediler 83 Kimin o Arz ve ondaki kimseler, eğer biliyorsanız? De 84 Allahın diyecekler, o halde düşünmez misiniz? De 85 Kim o yedi Semânın rabbi ve o azametli Arşın rabbi? De 86 Allahın diyecekler, o halde korkmaz mısınız? De 87 Kim o her şeyin melekütü yedinde ve o kayırır da ona karşı kayırılmaz olan eğer ilminiz varsa? de 88 Allahın diyecekler, o halde nereden büyüleniyorsunuz? De 89 Doğrusu biz onlara hakkı getirdik ve şüphesiz onlar yalancılar 90 Allah, hiç veled ittihaz etmedi, beraberinde bir tanrı da yok O surette her tanrı kendi yarattığı ile giderdi ve elbette biri diğerine kibrederdi, o isnad ettikleri vasıflardan sübhan o Allah 91 O gayb-ü şehadetin âlimi, binaenaleyh onların koştukları çok yüksek 92

83. ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ - «Esatîr» kelimesi hakkında sûrei

En'ama bak. Bu günkü kâfirlerin de Din ve Âhîret akîdelerine karşı yegâne sözleri esatîr ve hurafe demekten başka bir şey değildir. Hattâ esatîr ve hurafe karışmış bunları ıslah etmeli diyerek dindarlık kisvesi altında dinsizlik i'lân eden nice kâfirler ve şeytanlar görüyoruz, halbuki islâm, esatîrden ne kadar uzaktır. Bakın bütün bunlara karşı Kur'an gözün, kulağın, kalbin hılkatini ihtar ederek ne güzel bir munazara ta'lim ediyor.

84. ﴿قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ﴾ ilh.

91.

﴿إِذَا لَدَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾

Burada isbatı vahdaniyyet için bürhanı temânüun vâzih bir takriri vardır sûrei Enbiyada «

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ﴾ bak.

﴿٩٣﴾ قُلْ رَبِّ إِمَّا تُرِينِي مَا يُوعَدُونَ﴾

﴿٩٤﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَإِنَّا
 عَلَىٰ أَنْ نُرِيكَ مَا نَعِدُهُمْ لِقَادِرُونَ ﴿٩٦﴾ اِدْفَعْ بِأَيْتِي هِيَ
 أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٧﴾ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ
 بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٨﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ
 يَحْضُرُونِ ﴿٩٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
 ارْجِعُونِ ﴿١٠٠﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا
 كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠١﴾
 فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ
 ﴿١٠٢﴾ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٣﴾
 وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ
 خَالِدُونَ ﴿١٠٤﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ
 ﴿١٠٥﴾ أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ
 ﴿١٠٦﴾ قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ

﴿١٠٧﴾ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٨﴾
قَالَ اخْسَوْا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٩﴾

sh:»3464

﴿١٠٩﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ
لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٠﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ
سَخِرِيًّا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١١﴾
إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا إِنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿١١٢﴾
قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٣﴾ قَالُوا لَبِثْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسَلِّ الْعَادِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا
قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٥﴾ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ
عِبَادًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَاتُرْجَعُونَ ﴿١١٦﴾ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ
الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٧﴾ وَمَنْ يَدْعُ
مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ
لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٨﴾ وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ

الرَّاحِمِينَ

Meali Şerifi

De ki: rabbim! eğer onlara edilen vaîdi bana behemehal göstereceksen 93 Beni o zalimler gûruhunda bulundurma rabbim! 94 Şübhesiz ki siz, onlara yaptığımız vaîdi sana göstermeğe elbette kadiriz 95 Sen o kötülüğü en güzel olan hasletle defet, biz, onların ne halt edeceklerini daha iyi biliriz 96 Ve

sh:»3465

de ki: sana sığınırım rabbim! O Şeytanların dürtüşmelerinden 97 Ve sana sığınırım rabbim! huzuruma gelmelerinden 98 Nihayet Her birine ölüm geldiği vakit diyecek ki: rabbim! döndür, döndür beni döndür 99 Belki ben o baktığımda salih bir amel işlerim, hayır hayır ! O bir kelimedir ki onu o söyler, ötelерinden ise bir berzah vardır, tâ ba's olunacakları güne kadar 100 O vakit Sûr üfürüldü mü artık beyinlerinde o gün ne ensab vardır ne de soruşurlar 101 O zaman her kimin tartıları ağır gelirse işte onlar o felâh bulanlardır 102

Her kimin de tarları yeğni gelirse işte onlar kendilerine yazık edenler, Cehennemde kalanlardır 103 Ateş

yüzlerini yalar, o halde ki içinde dişleri sıtır 104 Değil mi idi âyetlerim size okunuyor du siz onları tekzib

ediyordunuz? 105 Rabbımız! derler: bize şekavetimiz galebe etti ve biz bir sapgın bir kavm idik 106 Ey

bizim rabbımız! çıkar bizleri bundan, döner bir daha ederse her halde bizler zalimiz 107 Buyurur ki sinin

orada, söylemeyin bana 108 çünkü kullarımdan bir fırka vardı «

رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ» diyorlardı da

109 siz onları mashara yerine tutunuz, hattâ size benim yâdımı unutturdular, onlara öyle gülüyordunuz 110

İşte onlara ben sabretmelerine mukabil bu gün bu mükâfatı verdim, onlardır onlar, murada erenler 111

Arzda seneler sayısı ne kadar kaldınız? Buyurur 112 Bir gün veya bir günün birazı, sayanlara sor derler

113 Buyurur ki bilmiş olsanız cidden pek az kaldınız 114 Ya zannettiniz mi ki biz, sizi sırf bir abes yarattık?

ve siz, bize irca' edilmiyeceksiniz? 115 Demek ki Allah, o hak padişah yüksek çok yüksek, başka tanrı yok

ancak o, o Arşı kerîmin rabbi 116 Ve her kim Allahın beraberinde diğeri bir tanrı da'vâ ederse onun ona hiç

bir bürhanı yoktur ve ancak rabbının indinde hesabı vardır, hak bu ki kâfirler felâh bulmazlar 117 Hem şöyle

de: «رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ» 118

﴿رَبِّ اغْفِرْ الْخ﴾ Râbbım! bana magrifet, merhamet buyur, sen merhamet edenlerin

en hayırlısıdır.